

Protokoll fört vid pleniföredragning

Social- och miljöavdelningen
Miljöbyrån, S4

Närvarande
VT, HJ, RH, AH-J, AH, FK, CW

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande
Minister
Christian Wikström

Protokollförare
Naturvårdsintendent
David Abrahamsson

Nr 3

Tillstånd att bedriva skydds jakt på havsörn
inom Lågskärs Natura 2000-område 2023.

ÅLR 2023/3548

100 S4

Ärendet har överförs från enskild föredragning 4.5.2023.

Beslut

Landskapsregeringen bifaller enheten för jakt och viltvårds ansökan om tillstånd för att bedriva skydds jakt på maximalt fem individer av havsörn (*Haliaeetus albicilla*) inom Lågskärs Natura 2000-område under perioden 12.5 – 9.6.2023. Skydds jakten söks specifikt för att skydda ungproduktionen av ejder i området.

Miljöbyrån vid Ålands landskapsregering kontrollerar att följande villkor efterlevs:

- Tillståndet gäller under förutsättning att jakträtt i enlighet med 2 kap. i jaktlagen för landskapet för Åland (1985:31) innehas.
- Maximalt **fem individer** av havsörn (*Haliaeetus albicilla*) får fällas under den tillståndsgivna perioden, jakten ska riktas mot sub-adulta individer.
- Jakt får endast bedrivas under perioden 12.5 – 9.6.2023, rapport över utförd jakt samt dess effekt ska upprättas och lämnas in till miljöbyrån vid Ålands landskapsregering senast den 30.8.2023.
- Jakt får endast ske på det område som markerats på bifogad karta (**bilaga 1, S423P03**).
- Jakt får endast inledas i de fall att tätheten havsörn överstiger fem flygga individer inom det tillståndsgivna området. Antalet havsörnar på plats ska dokumenteras med video eller foto, dokumentation ska tillställas miljöbyrån som en del av den rapport som ska inlämnas senast 30.8.2023. Havsörnarna ska även ha börjat jaga ådungar. Efter att en havsörn har skjutits, ska det göras en ny utvärdering av situationen och havsörnsaktiviteten i området enligt samma kriterier innan fortsatt skydds jakt genomförs.

- Om kriterierna för att inleda skydds jakt inte har uppfyllts senast 31 maj ska inte skydds jakt inledas, då ejderungarna bedöms vara tillräckligt utvecklade vid detta datum för att extensiv predation på dessa ska kunna undvikas.
- Jakten får endast utföras av enheten för jakt- och viltvård och endast med skjutvapen, både hagelgevär och kulgevär är godtagbara.
- Jakt ska utföras på sådant sätt att maximal skrämseleffekt erhålls.
- De fällda individerna får hängas upp i samma område var i jakten bedrivs. Kadavren ska tas ned senast två veckor efter att skydds jakten avslutats (23.6.2023), kadavren ska sedan skickas till livsmedelsverket för analys i enlighet med gällande rutiner.
- Tillståndet kan återkallas i det fall att det missköts eller leder till negativ effekt på andra arter.
- Sökande får vid behov begära handräckning från tredje part, detta ska dock ske i samråd med miljöbyrån.
- Om skydds jakt ämnas bedrivs från båt ska tillstånd inhämtas skilt enligt 51a § jaktlagen (1985:31) för landskapet Åland.

Motivering

Tillståndet beviljas med stöd av 28 § 1 mom. 4. p jaktlagen (ÅFS 1985:31) för landskapet Åland för att skydda djur. Denna punkt motsvaras av fågeldirektivets (2009/147/EG) artikel 9, 1. a) vilken stadgar att medlemsstaterna får, om det inte finns någon annan lämplig lösning, medge undantag från artiklarna 5–8 (vilka fastställer på vilka sätt arter av fåglar ska åtnjuta skydd) av följande anledningar: a) -för att skydda flora och fauna. Sökanden har presenterat att andra lämpliga lösningar har utvärderats men utan att ett tillfredsställande resultat har kunnat uppnås. Landskapsregeringen bedömer därför att villkoret att det inte ska finnas någon annan lämplig lösning i detta fall är uppfyllt.

Ejdern har sedan 2000 en minskande status och populationen i Östersjön klassificerades år 2019 som starkt hotad (EN) Sökanden har noggrant beskrivit bakgrunden till ejderstammens nedgång. Ökad predation och låg produktivitet har identifierats som en av de huvudsakliga faktorerna bakom ejderstammens nedgång. Den enskilt viktigaste predatorn, särskilt i ytterskärgården där ejderstammen nedgång har varit som starkast, är havsörnen. Sökanden har också presenterat stöd för att det i den aktuella situationen inte är andra faktorer, som till exempel att ådorna skulle vara i dålig kondition på grund av brist på födoresurser, som bidragit till den dåliga produktiviteten. Eftersom fågelstationen är bemannad under hela häckningssäsongen har även det dagliga antalet havsörnar i området kunnat dokumenteras och observationerna i fält bekräftar även att havsörnarna står för en omfattande predation på nykläckta ådungar.

I AEWAs (The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) internationella förvaltningsplan för ejder framförs målsättningen att överlevnaden för ejdern under alla dess livsstadier bör ökas. De åtgärder som föreslås är minskning av predation dels från invasiva främmande, dels från inhemska arter. Ålands landskapsregering anlitar jägare för utrotning av mink och mårddhund på de landskapsägda markerna på Åland samt viker 40.000 euro årligen för att utrota förekomster av mink och mårddhund på privata marker. Utöver arbetet mot invasiva främmande arter måste även predationen som orsakas av inhemska arter stävjas. I AEWA:s åtgärdsplan föreskrivs utvecklingen av sådana metoder.

Ålands landskapsregerings enhet för jakt- och viltvård har sedan 2019 idkat icke-letala skyddsåtgärder på Lågskär för att förbättra häckningsresultatet och ungvärdet hos ejder.

Sökande har redogjort för att följande åtgärder har vidtagits:

- Skrämsel med drönare
- Ökad och oavbruten bemanning på Lågskärs fågelstation under ejderns häckning
- Fågelskrämmor på land
- Avledande utfodring
- Skydds jakt på kråka och korp samt förhindrande av deras häckning
- Skrämselskott

Sökande beskriver försöken samt deras resultat i större detalj i sin anhållan.

Det konstateras även att Lågskärsarkipelagen är geografiskt isolerad från resterande Åland (ca 20 km från närmsta fasta punkt på Åland, ca 8 km från närmsta skär) och helt fritt från marklevande predatorer.

Havsörnens populationsstatus klassificeras både i Finland och i Europa som livskraftig (LC) och ökande varför det konstateras att skydds jaktens omfattning i storlek (fem individer), geografiska avgränsning (endast bilagd karta) samt inriktning (individer under revirhävdande och köns mogen ålder) är allt för ringa för att ha en negativ effekt på havsörnpopulationen, vare sig på lokal eller på nationell nivå.

Det konstateras på basis av ansökan samt handlingar bilagda till denna att det har skapats effektiva åtgärder och rutiner för att skydda ruvande ådor och ägg, men att det saknas effektiva åtgärder för att stävja predation på de nyligen kläckta ungar då de befinner sig på vatten. I EU-kommissionens DG-miljö's brev uttrycks att det saknas jämförbara erfarenheter från andra områden gällande skydd av nykläckta ungar på vatten, vilket accentuerar vikten av att utveckla metoder för att skydda dessa. Eftersom DG-miljö uttrycker att nya metoder behöver utvecklas, dras härvid slutsatsen att samtliga i dagsläget tillgängliga lösningar har nyttjats och att skydds jakt därför kvarstår som det enda reella alternativet för att minska predationen på ådungar på vatten på Lågskär. Det isolerade läget bidrar till den exceptionella situationen där upp till 20–25 havsörnar uppehåller sig längre tider och därmed orsakar det ohållbart höga predationstrycket på ådungarna.

Det konstateras även att det i denna situation är mycket angeläget att säkerställa livskraften och produktiviteten i de områden där ejdern fortfarande häckar i större antal. Eftersom stammen har minskat kraftigt kan på detta sätt en proportionerligt stor del av stammen skyddas genom intensiva åtgärder i de starkare kolonierna. Att säkerställa att produktiviteten upprätthålls på en god nivå i dessa områden skapar även förutsättningar för att ejdern ska kunna återkolonisera omkringliggande områden som har befriats från mink och mårhund inom ramen för de riktade åtgärder mot invasiva arter som har vidtagits i dessa. Under dessa förhållanden är tillgången på förstagångshäckare av avgörande betydelse eftersom vuxna ådor sällan byter häckningsområde. Antalet

förstagångshäckare är helt beroende av att det finns områden som producerar ungar som överlever till vuxen ålder.

Bakgrund

Landskapsregeringens enhet för jakt och viltvård har den 27.4.2023 inkommit med ansökan (**bilaga 2, S423P03**) om att under tiden 12 maj – 9 juni 2023 idka skydds jakt på maximalt fem individer av havsörn (*Haliaeetus albicilla*) inom Långskärs Natura 2000-område för att skydda ungproduktionen av ejder (*Somateria molissima*). Skyddsjakten härrör sig till ejderns status som starkt hotad (EN) i Finland samt att Långskär utgör dess viktigaste häckningsplats i landet. Sökande har noggrant beskrivit situationen och bakgrunden i sin ansökan.

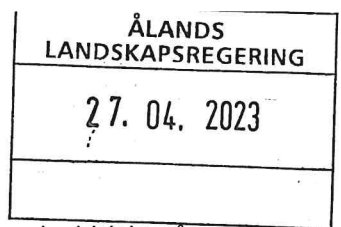
Tillämpat lagrum

28 §, 1 mom. 4. p. Jaktlag (ÅFS 1985:31) för Åland

Ålands landskapsregering

0 6.5 km

Ansökan om skydds jakt på natura 2000-område

Härmed ansöker landskapsregeringens enhet för jakt- och viltvård om tillstånd att bedriva skydds jakt på havsörn (*Haliaeetus albicilla*) inom Långskärs natura 2000-område och de omkringliggande vattenområdena under tiden 12 maj – 9 juni 2023. Skydds jakten inriktas på sub-adulta individer och omfattar ett maximalt antal om fem havsörnar. Skydds jakten genomförs i syfte att minska predationen på ungar av ejder (hädanefter ådungar) i området. Predationstrycket har varit så omfattande att produktionen av ungar som uppnått flygfärdig ålder har varit obefintlig i området under många år (se årsrapporter för 2020, 2021 och 2022). Den faktor som i huvudsak har påverkat ungöverlevnaden har varit havsörnarna, specifikt det stora antal icke-häckande havsörnar som samlas i området när ådungarna börjar komma ut på vattnet. Ett flertal alternativ till skydds jakt har provats och utvärderats, utan att nå önskvärda resultat, varför skydds jakt har bedömts utgöra den enda lämpliga lösningen.

Skydds jakten genomförs om havsörnsaktiviteten i området ökar på ett sådant sätt, att erfarenheter från tidigare år visar att risken för att hela årskullen går förlorad är överhängande, alltså att antalet stationära havsörnar i området från och med den 12 maj ökar över det dagliga antalet 4 havsörnsindivider och de börjar jaga ådungar. Tidigare år har havsörnsaktiviteten ökat på ett väldigt förutsägbart sätt, vilket kan observeras i årsdiagrammen för 2021 och 2022 över havsörnsaktiviteten i området (se bifogade rapporter och även längst ner i denna ansökan). Antalet havsörnar i området dokumenteras av Ålands fågelskyddsförenings bemanning på fågelstationen och med video och fotografier. Om skydds jakt inleds och en havsörn skjuts, utvärderas situationen och havsörnsaktiviteten i området på nytt enligt samma kriterier innan fortsatt skydds jakt genomförs.

För att maximera skrämseffekten ansöker enheten för jakt- och viltvård om att få hänga upp döda havsörnar vid de mest frekventerade rastplatserna, till exempel vid Kalvskär, Inre- och Yttre Jungfrun och som komplement placera ut människolika figurer i området.

Skydds jakten genomförs av enheten för jakt- och viltvård som vid behov bör kunna ta hjälp av muntligen utsedda medhjälpare, i samråd med miljöbyrån. Skydds jakten genomförs med hagel- eller kulgevär. Enheten för jakt och viltvård anhåller samtidigt om tillstånd att bedriva skydds jakten från båt.

Bakgrund

Ejderstammen i Östersjön har minskat kraftigt. Under perioden 2000–2009 minskade antalet häckande par med 48 % på populationsnivå och stammen halverades i de stora häckningsområdena i Finland och Sverige¹. Kraftigast har nedgången varit i ytterskärgården där det talas om att ejderstammen har kraschat². En viktig faktor bakom ejderstammens nedgång, särskilt för den delen som häckar i ytterskärgården, har varit den

¹ Ekroos, J., Fox, A. D., Christensen, T. K., Petersen, I. K., Kilpi, M., Jónsson, J. E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. – *Ornis Fenn.* 89: 81–90.

² Vösa, R., Högmänder, J., Nordström, M., Kosonen, E., Laine, J., Rönkä, M. & von Numers, M. 2017.

Skärgårdsfågelfaunans historia, utveckling och nuläge i Åbo skärgård. Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 226.

mycket starka återhämtningen av havsörnsstammen^{3,4}. Även i områden utanför Östersjön har predation av havsörn observerats vara en av de huvudsakliga faktorerna som kan påverka ejderns häckningsresultat⁵. Populationsnedgången har medfört att ejderpopulationens status i rödlistorna har ändrats, så den numera klassas som "Starkt hotad" i Europa⁶, Sverige⁷ och Finland⁸. En storskalig inventering av ejderstammen på Åland som genomfördes under vårarna 2017–2018 visade då på ett häckande bestånd på omkring 6.000 honor av ejder (hädanefter ådor) och 14.000 hanar av ejder (hädanefter gudingar).⁹ Av dessa räknades 727 häckande ådor på Lågskär, alltså över 10 % av beståndet i en och samma koloni. Lågskär utsågs därefter till studieområde där kunskapsläget bakom ejderstammens kunde förbättras och åtgärder för att vända utvecklingen kunde utvärderas.

Ökad predation och låg produktivitet har identifierats som en av de huvudsakliga faktorerna bakom ejderstammens nedgång.¹⁰ Lågskär, med sitt isolerade läge ute till havs, omkring 10 kilometer från närmaste angränsande skärgård, eller 20 kilometer från fasta Åland, utgör ett idealiskt studieområde eftersom marklevande predatorer saknas. Det betyder att en viktig faktor som annars kunde påverka resultaten därför kan avskrivas. Lågskär huserar också Finlands i särklass viktigaste ejderkoloni. Våren 2022 häckade 1145 ådor på Lågskär medan det häckade 466 ådor på Bengtskär år 2020¹¹, Finlands näst största enskilda koloni. Med beaktande av att uppskattningsvis omkring 25 % av hela Ålands häckande bestånd för tillfället återfinns inom ett och samma område på Lågskär, utgör det också motiv i sig att utföra riktade insatser för att säkerställa kolonins framtid. Eftersom kolonin är så stor har det betydelse för ejderstammen på hela Åland. Målsättningen för området har varit att få så många ådor som möjligt att häcka, få ut så mycket ungar som möjligt på vattnet och få så många av dem som möjligt att överleva. Den långsiktiga målsättningen är omkring 1000 – 1500 häckande ådor och en ungproduktion på omkring en flygfärdig unge per häckande åda. Detta för att kolonin ska producera ett årligt överskott av ungar som skulle kunna kolonisera den omkringliggande skärgården och hjälpa ejderstammen att återhämta sig. På grund av vuxna ådors starka häckningsfilopatri kan tillgången på förstagångshäckare som kan sprida sig till säkrare häckningsområden vara av avgörande betydelse under förhållanden med ökande och förändrat predationstryck¹².

³ Ekroos, J., Fox, A. D., Christensen, T. K., Petersen, I. K., Kilpi, M., Jónsson, J. E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. – *Ornis Fenn.* 89: 81–90.

⁴ Öst, M., Lindén, A., Karell, P., Ramula, S., & Kilpi, M. (2018). To breed or not to breed: drivers of intermittent breeding in a seabird under increasing predation risk and male bias. *Oecologia*, 188(1), 129–138.

⁵ Koryakin, A.S. & Boyko, N.S. 2005. The White-tailed Sea Eagle *Haliaeetus albicilla* and the Common Eider *Somateria mollissima* in the Gulf of Kandalaksha, White Sea. Status of raptor populations in eastern Fennoscandia 2005, 184.

⁶ BirdLife International (2021) European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

⁷ SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

⁸ Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (eds.) 2019. The 2019 Red List of Finnish Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 p.

⁹ Juslin, R., Kilpi, M. & Mikkola-Roos, M. 2019. Ahvenanmaan haahkat laskettiin. *Linnut* 2/2019.

¹⁰ Ekroos, J., Fox, A. D., Christensen, T. K., Petersen, I. K., Kilpi, M., Jónsson, J. E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S. & Öst, M. 2012. Declines amongst breeding eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. – *Ornis Fenn.* 89: 81–90.

¹¹ <https://www.bengtskar.fi/sv/se-och-upplev/naturen-pa-bengtskar/> Hämtad den 14.4.2023

¹² Fox, A. D., Jónsson, J. E., Aarvak, T., Bregnballe, T., Christensen, T. K., Clausen, K. K., Clausen, P., Dalby, L., Holm, T. E., Pavón-Jordan, D., Laursen, K., Lehikoinen, A., Lorentsen, S.-A., Møller, A. P., Nordström, M., Öst, M., Söderquist, P. & Therkildsen, O. R. 2015: Current and potential threats to Nordic duck populations — a horizon scanning exercise. — *Ann. Zool. Fennici* 52: 193–220.

Sedan 1965 driver Ålands fågelskyddsförening en fågelstation på Lågskär med utgångspunkt i den gamla fyrvaktarbostaden. Tack vare att verksamheten håller stationen bemannad under stora delar av vår och höst har den mänskliga aktiviteten på ön erbjudit ett skydd för ruvande ådor mot havsörnen. Lågskär ligger annars i ytterskärgården, där havsörnens påverkan har varit som mest påtaglig på ejderstammen¹³. Till exempel visar landskapsregeringens inventeringar att det i den närmast angränsande skärgården, Björkör och Sundskären, finns ett häckande bestånd på omkring 20 ådor i ett mångfalt större område. Tack vare den mänskliga aktiviteten har alltså kärnan i beståndet, de vuxna ådorna, klarat sig bättre än i andra områden. I många år har dock kolonin tampats med låg ungproduktion och därmed riskerar kolonin i förlängningen att i krascha på grund av avsaknad av rekrytering av nya (unga) häckande ådor. Den låga ungproduktionen kan till stor del förklaras av det stora predationstrycket från havsörn från tidpunkten då ådungarna har kommit ut på vattnet. 2019 räknades till exempel 20 ungar i början av juli och vid samma tidpunkt år 2020 endast 10.

Landskapsregeringen inledde arbetet med riktade insatser för att stärka kolonins livskraftighet under häckningssäsongen 2019 genom ett pilotprojekt som skulle utvärdera potentialen i att störa havsörnarna i området med hjälp av drönare. Försöket genomfördes under två dygn och gav erfarenhet till planeringen av ett mer omfattande försök följande vår. Våren 2020 genomfördes det huvudsakliga försöket under perioden 19–27 maj. Efter en försiktigt positiv inledning blev havsörnarna habituerade och skrämseffekten avtog. Endast 10 ådungar kunde räknas efter avslutad häckningssäsong. Se bifogad årsrapport för år 2020 för en mer detaljerad beskrivning.

Från våren 2021 har fågelstationens oavbrutna bemanning säkerställts genom ett inventeringsuppdrag till Ålands fågelskyddsförening. Tack vare inventeringsuppdraget, som innefattar veckovisa inventeringar av alla ejdrar omkring Lågskär under hela häckningssäsongen samt en årlig boräkning, hålls fågelstationen bemannad under hela ejderns häckningssäsong. Den ökade mänskliga närvaron erbjuder ett skydd mot havsörn för ådorna under ruvningstiden. Människans närvaro har kompletterats genom att människolika figurer, fågelskrämmor, har placerats ut på de mer avsides belägna uddarna. Den ökade närvaron hade god effekt på antalet häckande ådor i området, vilka ökade från 727 år 2017 då inga särskilda åtgärder hade vidtagits, till 964 år 2021. Våren 2021 inleddes också skydds jakt på kråkor och korp med mycket gott resultat. 24 kråkor och en korp fälldes under våren, vilket hade effekten att i medeltal 16 kråkor uppehöll sig på Lågskär under häckningssäsongen jämfört med 28 år 2020 och inga stationära korpar observerades. Avledande utfodring med trafikdödade rådjur och fisk provades som åtgärd för att locka örnarna bort från Lågskär. Utfodringen utfördes i närheten av Sundskären, ca 10 km från Lågskär, mellan 11 april – 8 juni men nyttjades inte av havsörnarna under den tid det skulle ha behövts. Utfodringen lockade dock en stor mängd kråk- och måsfågel vilket bidrar till oönskad utfodring av dessa, som även kan bidra till ökad predation på sjöfågelungar och ägg.

När ådungarna började kläckas våren 2021 observerades att havsörnarna inte började samlas i området i större antal förrän omkring två veckor efter att kläckningen hade inletts. Det förefaller som att det var den

¹³ Vösa, R., Högmander, J., Nordström, M., Kosonen, E., Laine, J., Rönkä, M. & von Numers, M. 2017. Skärgårdsfågelfaunans historia, utveckling och nuläge i Åbo skärgård. Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 226.

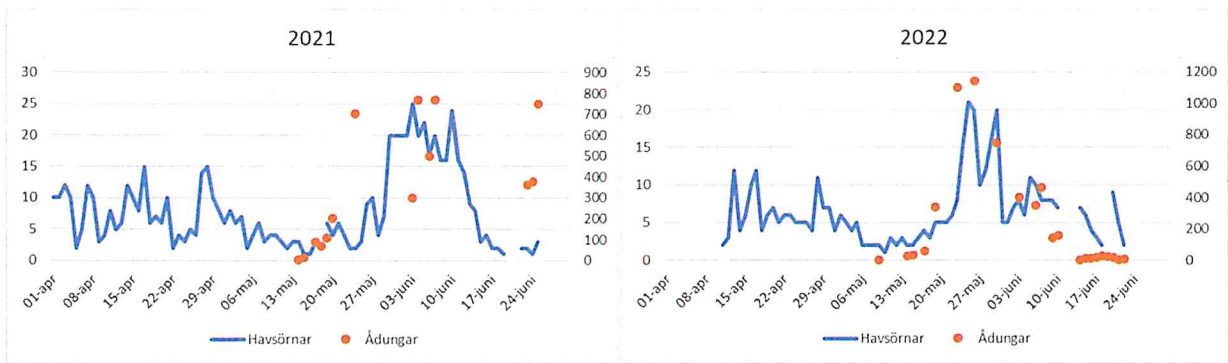
ökade mänskliga aktiviteten gjorde att havsörnarna inte samlades lika tidigt i området och inte den avledande utfodringen vid Sundskären eftersom havsörnarna inte hade samlats där heller. Vanligtvis har örnförekomsten ökat på ett väldigt tydligt sätt samtidigt som kläckningen har startat, men detta år blev ankomsten alltså två veckor försenad. Det bidrog till att de ungar som kläcktes under den perioden hann växa sig lite starkare och lyckades sedan undvika predationen när väl antalet örnar ökade. Havsörnarna lämnade sedan Långskär trots att ett stort antal ungar återstod troligtvis för att de var för stora för att utgöra lika lättfångade och intressanta byten. När årsproduktionen summerades kunde 750 överlevande ungar räknas in. Se bifogad årsrapport för år 2021 för en mer detaljerad beskrivning.

Våren 2022 vidtogs i stort sett samma åtgärder som det lyckade året 2021. Bemanningen var kontinuerlig under häckningssäsongen, skyddsjakten på kråkor bidrog med ytterligare 12 fällda kråkor vilket betydde att antalet stationära kråkor sjönk ytterligare till 9 (16 år 2021) och inga stationära korpar observerades. Enheten för jakt- och viltvård beviljades tillstånd att skrämma havsörnar i området med båt och genom att skjuta skrämmselskott om havsörnsaktiviteten ökade efter att antalet ådunger kommit ut på vattnet. Antalet häckande ådor ökade ytterligare till 1145. Att antalet häckande ådor ökar, trots att det inte kan bero på den lyckade ungpåproduktionen år 2021 eftersom ådorna börjar häcka först vid omkring tre års ålder¹⁴, ger en stark indikation på att ådorna i området har avstått från att häcka tidigare år på grund av det höga predationstrycket, vilket har observerats vara ett utbrett fenomen i ejderstammen i Finland¹⁵, och att de har valt att skrida till häckning när de har erbjudits en tryggare miljö. Det tyder också på att ådorna är i god kondition, en uppfattning som understöds av en studie som enheten för jakt- och viltvård har deltagit i. Studien framhåller att det knappast är ådornas kondition eller tillgången på resurser som begränsar den lokala populationen.¹⁶ Till en början var havsörnsaktiviteten jämförbar med 2021 då antalet hölls på en låg nivå under ruvningsstadiet, men därefter ökade antalet havsörnar snabbare och tidigare än år 2021. Den 25 maj räknades 21 havsörnar i området, vilket kan jämföras med 2021 då endast 3 havsörnar räknades samma datum. Då det observerades att havsörnsaktiviteten ökade på ett annat sätt än tidigare år genomfördes försök att skrämma havsörnarna i området med båt och med skrämmselskott, men med mycket ringa och framför allt ingen ihållande effekt. Se separat rapport för 2022 för mer detaljerad information. När årets ungpåproduktion skulle summeras den 18 juni räknades endast 25 ungar, trots att ett rekordantal på omkring 4000 ungar bör ha kläckts i området. Övrig dödlighet som till exempel sjukdomar har inte observerats i populationen så den enda faktorn som väsentligt skilde år 2022 från 2021, förutom att förutsättningarna endast var bättre år 2022 då fler ådor häckade och fler ungar kom ut på vattnet, var att havsörnsaktiviteten ökade tidigare än år 2021. De första dagarna och veckorna för de nykläckta ådungen är mycket kritiska för överlevnaden då de i stort sett är chanslösa under den första tiden. De orkar inte dyka särskilt länge och klarar därför inte av att parera de ihållande attackerna när flera örnar jagar samtidigt.

¹⁴ Hario, M & Rintala, J. 2009. Age of first breeding in the Common Eider *Somateria m. mollissima* population in the northern Baltic Sea. *Ornis Fennica* 86(3)

¹⁵ Öst, M. Lindén, A., Karell, P., Ramula, S. & Kilpi, M. 2018. To breed or not to breed: drivers of intermittent breeding in a seabird under increasing predation risk and male bias. *Oecologia* 188(1) 129-138

¹⁶ Laursen, K. Møller, A.P. & Öst, M. 2019. Body condition of Eiders at Danish wintering grounds and at pre-breeding grounds in Åland. *Journal of Ornithology*, 160, 239-248.

Figur 1. Antalet havsörnar i området och antalet ådungar på vattnet. År 2021 ökade antalet havsörnar i området betydligt senare än år 2022 då havsörnsaktiviteten ökade simultant med ådungarnas kläckning.

Skillnaden mellan 2021 och 2022 visar tydligt hur starkt sambandet mellan havsörnens ankomst och antalet överlevande ungar är. Risken att havsörnsaktiviteten ökar på liknande sätt även detta år är så stor att det behöver finnas en beredskap för att genomföra skydds jakt för att säkerställa kolonins livskraftighet. Eftersom andra åtgärder för att minska predationstrycket och störa havsörnarna i området från tidpunkten då ungarna har kommit ut på vattnet har misslyckats är skydds jakt det enda kvarvarande alternativet.

Rapport över åtgärder för att minska predation på ejder på Lågskär våren 2022

I syfte att minska boplundring och ungpredation på ejder och andra fåglar på Lågskär genomförde enheten för jakt- och viltvård, genom jaktförvaltaren Robin Juslin, skydds jakt på kråka under våren 2022. Skyddsjakten genomfördes vid två besök under våren. Inga stationära korpar har observerats och därmed riktades ingen skydds jakt mot korp detta år.

Vid det första besöket 11-12 april noterades endast sex stationära kråkor. Det visar att effekten av skyddsjakten från den föregående säsongen var god och ihållande. Vid samma tidpunkt året före, innan skyddsjakten hade inletts, noterades ett tjugotal kråkor redan i början av april. Vid besöket fälldes tre kråkor. Målsättningen är att minimera antalet kråkor vid tidpunkten för ådornas äggläggning då boplundringen är som störst före ådan har börjat ruva.

Ett andra besök genomfördes 13-22 maj för att minska på antalet kråkor då ådorna ska börja gå ut med ungar. Vid ankomsten noterades 15 stationära kråkor på ön och 9 kråkor fälldes under perioden. Antalet stationära kråkor var i medeltal 13 under veckan före besöket och 6 veckan efter. Även detta år fälldes en ringmärkt kråka vilken hade märkts som bounge två år tidigare, den 30.5.2020. Totalt fälldes 12 kråkor under våren 2022.

Sammantaget har resultatet av skyddsjakten varit mycket lyckat. Vissa farhågor om att nya kråkor skulle ta de bortskjutna kråkornas plats dryftades under försökets inledande skede, men effekten har varit god och även om en viss ökning av antalet kråkor kan noteras efter att en liten tid har förflutit sedan skyddsjakten har antalet kråkor bibehållits på en väsentligt lägre nivå än tidigare. Sett över perioden 30 april – 5 juni (den period vi har data från året före skydds jakt och de två påföljande åren med skydds jakt) har antalet stationära kråkor i medeltal varit 28 för år 2020, 16 för år 2021 och 9 för år 2022, alltså endast en tredjedel av predationstrycket under det senaste året jämfört med året före skyddsjakten inleddes. Dessutom har inga nya korpar etablerat sig på Lågskär. Ytterligare en effekt av skyddsjakten är också att de kvarvarande kråkorna blir skyggare för människor vilket gör att de störs mer av den mänskliga aktiviteten på ön, samt att gamla erfarna kråkor troligtvis kan komma ihåg var de har hittat bon tidigare vilket sannolikt ökar boplundringen eftersom ådorna gärna häckar i samma bogrop år efter år. Nya kråkor som vandrar in och ersätter de gamla revirkråkorna får börja leta från början och kanske inte är lika framgångsrika i att lokalisera bon.

Ejderinventeringarna

Även detta år räknades antalet ådbon och den positiva utveckling som observerades under fjolåret höll i sig. Sammanlagt 1145 bon lokaliserades, ytterligare en uppgång sedan 2021 då 925 bon konstaterades. Den senaste beräkningen som genomfördes före de aktiva förvaltningsåtgärderna inleddes gjordes år 2017 då 727 bon konstaterades. Antalet bon säsongen 2022 motsvarar alltså en uppgång på nästan 60 %. Även detta år, liksom häckningssäsongen 2021, planerade Ålands fågelskyddsförening för att verksamheten på fågelstationen skulle pågå oavbrutet under häckningssäsongen för att öka människans närvaro på Lågskär. Detta ledde till att örnförekomsten och predationen på ruvande ådor minimerades under ruvningsperioden eftersom kontinuerlig närvaro på ön avskräcker havsörnarna från att gå ner och jaga på huvudön. Liksom våren 2021 placerades "örnskrämmor", människoliknande figurer, också ut på huvudöns mer avlägsna delar

för att förstärka effekten av människans närvaro. Endast örnskrämmor i sig skulle troligtvis inte ha någon större inverkan på örnförekomsten utan de ska ses som ett komplement till människans närvaro.

Örnaktiviteten var till en början jämförbar med 2021. Den ökade mänskliga aktiviteten höll antalet örnar på en begränsad nivå under ådornas ruvningskedje. Detta är grunden till den starka ökningen i antalet häckande ådor. Eftersom färre örnar hade samlats runt Lågskär i jakt på ådor under ruvningsperioden var det också färre örnar i området när ungarna började komma ut. Normalt sett observeras en tydlig topp i örnförekomsten från att ådungarna börjar komma ut på vattnet i mitten av maj. Då kan 15-25 havsörnar samlas omkring Lågskär och de hinner då ta ungarna i ungefär samma takt som de kommer ut. I år kom den första kullen ut redan den 9 maj vilket betyder att ruvningsperioden inleddes omkring den 12 april. Flera kullar började komma ut den 14 maj, samma tid som förra året, och då befann sig endast två örnar runt Lågskär. 23 maj räknades 1100 ungar i området och 26 maj 1141 st. Det var ett större antal än vad som registrerades under säsongen 2021 men efter det gick det brant utför. Den 23 maj hade antalet örnar i området ökat till åtta, och 25 maj hela 21. Jämförelsevis var antalet örnar i området bara två den 24 maj 2021. Detta var en något snabbare ökning av antalet örnar i området, ungefär en vecka tidigare än året före. När säsongen summerades den 18 juni räknades endast 25 ungar. Trots mycket lovande förutsättningar med ett rekordantal häckande ådor och minimerad boplundring som gjorde att omkring 4000 ungar kom ut på vattnet blev det ingenting kvar. Med tanke på ejderstammens utveckling är det ett mycket dystert resultat och eftersom inga andra faktorer som kan ha påverkat ungarernas dödlighet observerades, som sjukdomar eller dåliga väderförhållanden, är det tydligt att örnförekomsten de första veckorna som ungarna kommer ut på vattnet är mycket kritiska för överlevnaden.

Under säsongen testades skrämseleffekt i syfte att avskräcka örnar från att vistas i området. I samband med att de första ådungarna kom ut på vattnet och fler örnar började samlas kring Lågskär sköts skrämseleffekt med kulgevär från land. Trots skott i berget bredvid örnarna hade det mycket ringa skrämseleffekt. Örnarna flyttade endast plats från en håll till en annan och blev inte alls så skrämde så de förflyttade sig några längre sträckor. Därefter testades också skrämseleffekt med hagelgevär på närmare håll och genom att vistas i området med båt. Effekten var mycket svag och örnarna bytte oftast bara sida från ena sidan Lågskär till den andra. Vid två tillfällen började havsörnar jaga på ungvullar som de råkade flyga över genast efter att de hade blivit uppskrämda. De verkade inte heller associera skrämseleffekten med något som var särskilt farligt och framför allt var skrämseleffekten inte ihållande. Eftersom det är få dagar som det är möjligt att vistas ute på vattnet med båt är det inte genomförbart att ligga ute dag efter dag och vakta på ådungarna och när inte skrämseleffekten håller i sig lyckas man därför inte begränsa predationen på ett betydande sätt.

Sammanfattning:

På den positiva sidan kan man konstatera att flera av förvaltningsåtgärderna har gett ett mycket gott resultat. Att 1145 ådor valde att skrida till häckning på Lågskär tyder dels på att ådorna känner sig trygga att häcka i området tack vare den ökade mänskliga närvaron som erbjuder skydd mot havsörn, dels att de är i tillräckligt god kondition för att satsa på att genomföra häckningen. Att 1141 ungar noterades på vattnet den 26 maj, klart fler än vid samma tidpunkt året före, tydde också på en lyckad kläckning och att skyddsjakten på kråka ytterligare hade minskat boplundringen. Trots de goda förutsättningarna överlevde dock inga ungar till flygfärdig ålder. Det förefaller som att havsörnarnas senarelagda ankomst som observerades år 2021 och

troligtvis orsakades av den ökade mänskliga närvaron uteblev i alla fall delvis detta år. Antalet havsörnar steg i alla fall betydligt en vecka tidigare än år 2021. Trots skrämselförsöken avskräcktes inte örnarna såpass att det kunde kompensera för den tidigare starten utan antalet ungar minskade raskt tills det var ingenting kvar. Årets resultat tyder därför på att örnförekomsten vid de nykläckta ungaras första dagar är mycket kritisk för hur häckningen lyckas. Om havsörnarna börjar samlas i området genast när ungarna börjar kläckas går snabbt hela produktionen förlorad. Det är också tydligt hur havsörnsförekomsten överskuggar alla andra faktorer. Trots att antalet häckande ådor har ökat med 60 % och antalet kråkor i området har minskat till en tredjedel, boplundringen sannolikt ännu mer, och det därmed har kommit ut ett rekordstort antal ungar på vattnet har ändå inga ungar överlevt till flygfärdig ålder. Det enda undantaget var våren 2021 då havsörnarnas ankomst försenades tillräckligt för att en del av ungarna hann bli så stora att de klarade sig. Havsörnarna verkar dock ha anpassat sig till den ökade mänskliga aktiviteten och effekten uteblev detta år, trots att ökade skrämselförsök sattes i gång när vi observerade att fler örnar började samlas i området.

Förslag till åtgärder för våren 2023

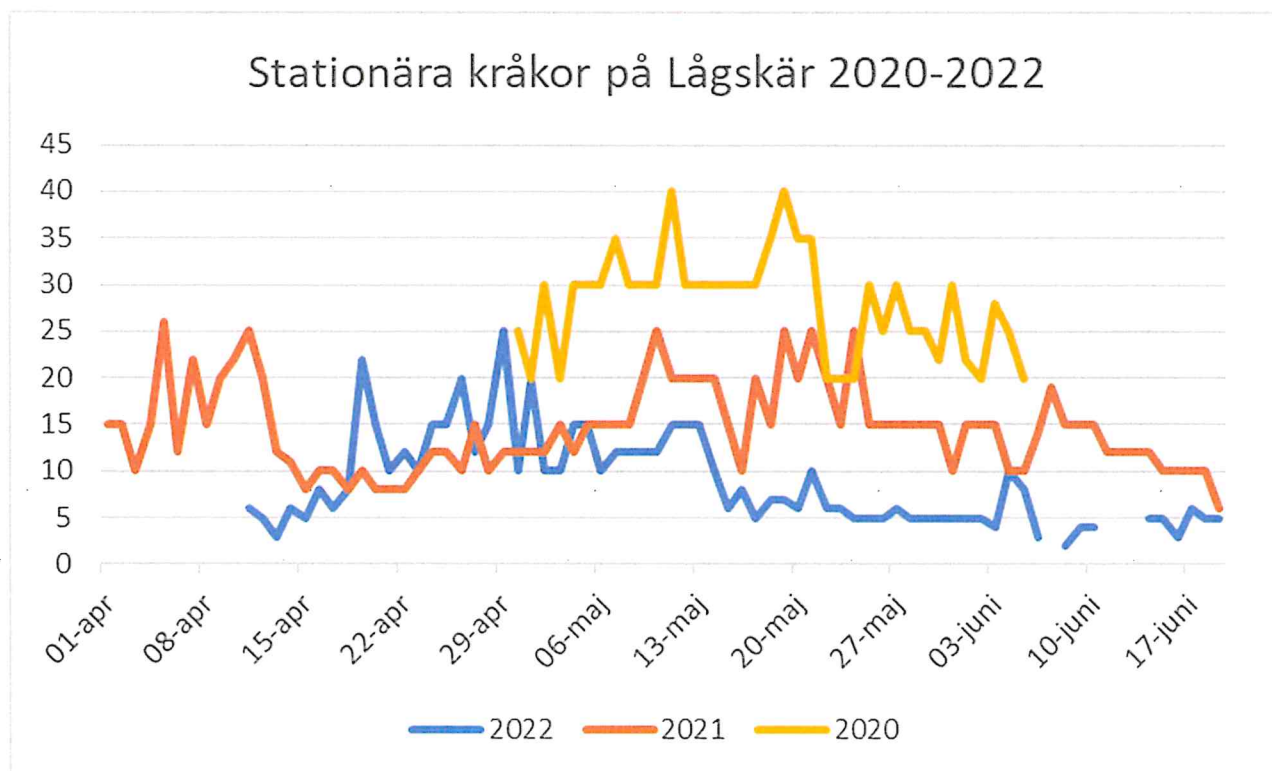
- Oavbruten bemanning på fågelstationen från mitten av april.
- Ejderräkning en gång per vecka, inklusive boräkning omkring 13 maj.
- Fågelskrämmor sätts ut inför ruvningstiden
- Skydds jakt på kråka och korp samt kontinuerligt förhindrande av häckningsförsök genom rivning av bon.
- Aktiva åtgärder för att minimera predation av havsörn i området från att de första ådungarna börjar komma ut på vattnet. De första ungarerna observerades den 14 maj år 2021 och den 9 maj år 2022 (fler kullar från 14 maj igen dock). Det skulle vara mycket viktigt att säkerställa att örnförekomsten hålls på en låg nivå de första veckorna från att ungarna börjar komma ut på vattnet.

Förslag till målsättningar för området

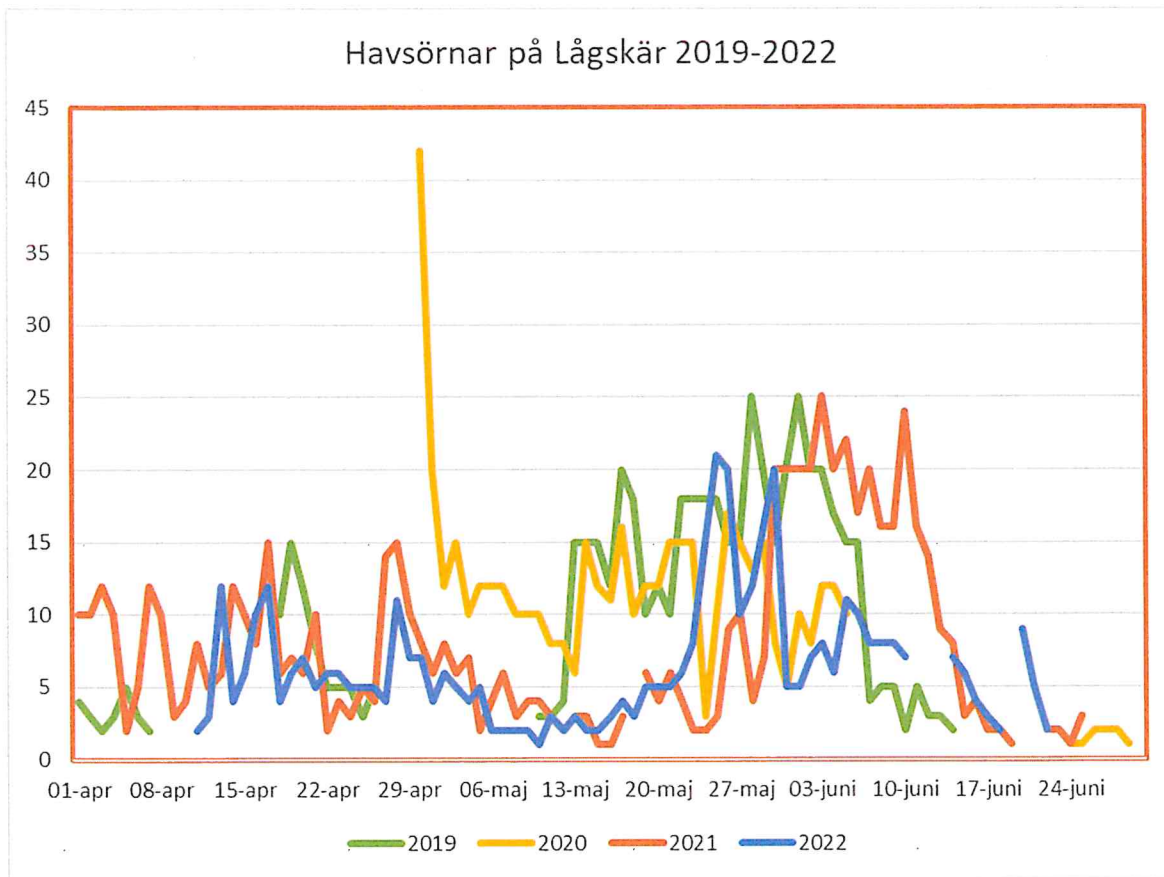
- Målsättningen är att området, som är Finlands i särklass viktigaste ejderkoloni, bibehålls på en livskraftig nivå.
- Kolonin bedöms som livskraftig när antalet ådor som häckar i området ligger omkring 1000 – 1500* och i medeltal håller en ungpåproduktion omkring en flygfärdig** unge per häckande åda.
- Det skulle vara mycket viktigt att detta exceptionellt värdefulla område skulle vara högproduktivt för att kompensera för områden där det går sämre för ejdern. Vuxna ådor uppvisar ett starkt filopatiskt beteende och byter inte gärna häckningsområde men om Lågskär kunde producera ett årligt överskott av ungar skulle det skapa möjligheter för att ungar skulle sprida sig till omkringliggande områden. Det skulle vara mycket viktigt med tanke på artens långsiktiga utbredning när samtidigt arbetet med att skapa bättre förutsättningar för ejdern i områden som inte är lika hårt utsatta för havsörnen pågår, till exempel genom att skapa häckningsområden fria från marklevande predatorer. Många av dessa områden saknar i dagsläget en produktiv stam och behöver koloniserats utifrån.
- Områdets särklass och betydelse för ejderstammen på hela Åland ska också bedömas med beaktande av att det i dagsläget i stort sett inte produceras några överlevande ungar alls i den övriga skärgården.

*De veckovisa ejderräkningarna visar att omkring 2000 ådor är associerade till området under häckningssäsongen och historiska data visar att 1500 ådor häckade på Lågskär i början av 80-talet, alltså före stammen nådde de exceptionellt höga nivåerna under 90-talet. 1190 ungar räknades också den 2 juni 1981 (ur Tiira).

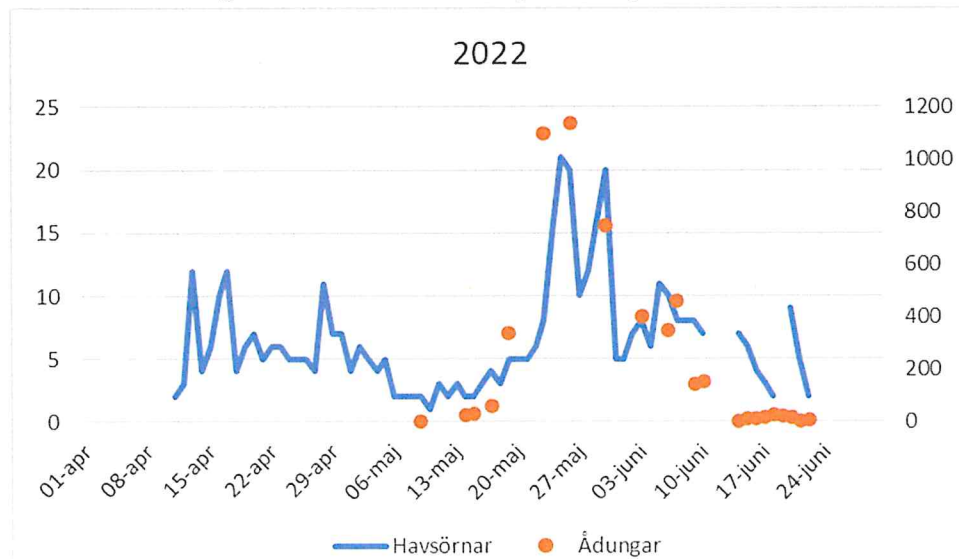
** Det är naturligt med stor variation, men de ska kompenseras med år med bättre överlevnad. Vissa år kan till exempel väderförhållanden ha stor betydelse för överlevnaden.

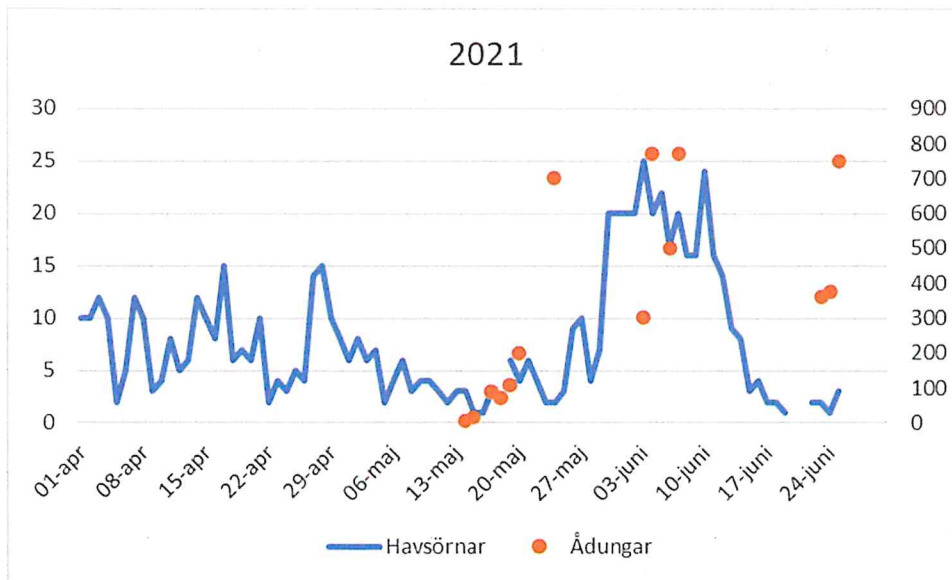
Figur 1. Antal stationära kråkor på Lågskär 2020-2022. 2020 vidtogs inga åtgärder, skydds jakt har bedrivits 2021 och 2022.

Figur 2. Antal havsörnar i området runt Lågskär 2019-2022. Den exceptionella piken år 2020 berodde på att fågelstationen var obemannad tidigare under våren eftersom inga fastländska fågelskådare kunde ta sig ut på grund av reserestriktionerna. När de kom ut vid valborg var antalet havsörnar i området 42. Detta illustrerar hur viktigt det är med kontinuerlig mänsklig aktivitet i området under häcknings säsongen.

Figur 3. Antal ådungar på vattnet och antal havsörnar i området år 2022.

Figur 4. Som jämförelse, antal ådungar på vattnet och antal havsörnar i området år 2021.

Rapport över åtgärder för att minska predation på ejder på Lågskär våren 2021

I syfte att minska boplundring och ungpredation på ejder och andra fåglar på Lågskär genomförde enheten för jakt- och viltvård, genom jaktförvaltaren Robin Juslin, skydds jakt på kråka och korp under våren 2021. Skyddsjakten genomfördes under fyra besök under våren.

Vid det första besöket, den 16-17 mars, observerades tre stationära korpar. Troligtvis utgjorde de det gamla paret som har häckat på Lågskär i många år, samt en ungfågel. En korp fälldes och sannolikt var det en ur paret som blev skjuten för under återstoden av våren gjordes inga häckningsförsök och korpar besökte oftast Lågskär bara sporadiskt eller till natten. Vissa dagar observerades inga korpar alls, eller endast sträckande. Vid besöket raserades också gamla kråkbon.

Följande insats genomfördes den 11-18 april och resulterade i 15 fällda kråkor. Till en början gjordes ett försök med fällfångst (Ölandsbås) men med liten framgång varför den fortsatta skyddsjakten utfördes med gevär (hagel och kula). Veckan före skyddsjakten observerades omkring 20 stationära kråkor dagligen, plus en del sträckande och rastande individer. Dagarna efter besöket rapporterades åtta stationära. Kråkorna blev snabbt mycket skygga och svåra att komma åt, men genom att utnyttja olika jaktmetoder blev resultatet lyckat. Vid detta besök placerades också tre "örnskrämmor" ut i form av människofigurer. Skrämmorna placerades ut vid Lågskärs norra, östra och södra uddar i syfte att förstärka effekten av människans närvaro.

Efter besöket ökade sakta antalet stationära kråkor. Ett visst inflöde av nya kråkor och brutna parformationer bland de kvarvarande kråkorna underlättade troligtvis återetableringen. Ytterligare ett besök gjordes därför över dagen den 24 maj som resulterade i ytterligare sju fällda kråkor. Sista insatsen genomfördes den 2-3 juni då två kråkor fälldes varav den ena var ringmärkt. Uppgifterna visade att den märktes som bounge på Lågskär exakt ett år tidigare. I övrigt var den största delen av kråkorna gamla fåglar. Sammanlagt blev resultatet en korp och 24 kråkor.

Uppföljningen av antalet stationära kråkor visar en nästan halverad förekomst av kråkor under 2021 jämfört med 2020. I medeltal var det under perioden 30 april - 5 juni (den period vi har data från båda år) 16 stationära kråkor på Lågskär under 2021 jämfört med 28 stationära under 2020 (se bilaga 1). Ytterligare en effekt av skyddsjakten kan vara att de kvarvarande kråkorna blev skyggare för människor vilket gör att de störs mer av den mänskliga aktiviteten på ön, samt att gamla erfarna kråkor troligtvis kan komma ihåg var de har hittat bon tidigare vilket sannolikt ökar boplundringen eftersom ådorna gärna häckar i samma bogrop år efter år. Nya kråkor som vandrar in och ersätter de gamla revirkråkorna får börja leta från början och kanske inte är lika framgångsrika i att lokalisera bon.

Ejderinventeringarna

Resultaten från ejderinventeringarna visar på ett mycket bättre häckningsresultat. Totalt 964 häckningsförsök konstaterades genom boräkning varav 925 var ruvande ådor och 39 var plundrade bon. En konstaterad plundring på 4 % är en mycket låg nivå jämfört med andra studier, där kråkplundringen kan uppgå till

omkring 40 % (se till exempel Stien et al. 2010¹). I vår inventering kunde dock inte andelen delvis plundrade bon uppskattas. Vi har inte heller data över boplundringen från tidigare år men rent visuellt kunde en tydlig skillnad mellan år 2020 och 2021 observeras, då boplundringen var mycket omfattande år 2020 när inga åtgärder mot kråkfåglar vidtogs.

Antalet häckningsförsök av ejder visar också på en ökning på 33 % jämfört med den senaste beräkningen som genomfördes år 2017 där 727 bon konstaterades. Inför säsongen planerade Ålands fågelskyddsförening för att verksamheten på fågelstationen skulle pågå oavbrutet under häckningssäsongen för att öka människans närvaro på Lågskär. Detta ledde sannolikt till att örnförekomsten och predationen på ruvande ådor minimerades under ruvningsperioden eftersom kontinuerlig närvaro på ön avskräcker havsörnarna från att gå ner och jaga på huvudön. "Örnkrämmorna" bidrog sannolikt även i viss mån till att förstärka effekten på de mer avlägsna delarna av huvudön. Endast fem slagna ådor hittades under säsongen varav tre av dem hittades på den sydvästra udden där ingen örnkrämma var utplacerad. Endast örnkrämmor i sig skulle troligtvis inte ha någon större inverkan på örnförekomsten utan de ska ses som ett komplement till människans närvaro.

Den stora örnförekomsten tidigare år har orsakat att ett stort antal ådor har avstått från att häcka helt och hållet eftersom det har varit förknippat med för stora risker. Särskilt våren 2020 var örnförekomsten på en exceptionellt hög nivå då pandemin medförde reserestriktioner som gjorde att de fastländska ornitologerna inte kunde komma ut och bemanna stationen. Ingen beräkning gjordes men antalet häckande ådor uppskattades då till omkring hälften jämfört med normalt.

Örnförekomsten var i genomsnitt på en lägre nivå detta år. Eftersom färre örnar hade samlats runt Lågskär i jakt på ådor under ruvningsperioden var det också färre örnar i området när ungarna började komma ut. Normalt sett observeras en tydlig topp i örnförekomsten från att ådungarna börjar komma ut på vattnet i mitten av maj. Då kan 15-25 havsörnar samlas omkring Lågskär och de hinner då ta ungarna i ungefär samma takt som de kommer ut. I år kom de första ungarna ut den 14 maj och då befann sig endast tre örnar omkring Lågskär. Den 24 maj räknades 702 ungar och bara två örnar. Först den 30 maj steg örnförekomsten betydligt och ett liknande antal som tidigare år började vistas i området. Redan efter den 10 juni började de dock söka sig vidare så den sammanlagda perioden med hög örnförekomst var i praktiken halverad. Den 25 juni räknades antalet överlevande ådungar för denna häckningssäsong och 750 ungar kunde konstateras. Detta är en markant förbättring av häckningsresultatet. År 2019 räknades vid samma tidpunkt 20 överlevande ungar och år 2020 endast 10.

Det är möjligt att den inledningsvis låga örnförekomsten gjorde att de tidigt kläckta ungarna hann bli lite större före örnarna kom i gång med jakten och sedan klarade av att hålla sig undan när fler örnar började vistas i området. Havsörnarna koncentrerade troligtvis jakten till de nykläckta ungarna och de tidigare kläckta klarade sig så länge att de sedan inte var lika attraktiva att jaga för havsörnarna. I sammanhanget bör också sägas att trutarna står för en betydande predation på ungar, men trutarna gynnas starkt av örnarnas närvaro

¹ Stien, J., Yoccoz, N.G. and Ims, R.A. 2010. Nest predation in declining populations of common eiders *Somateria mollissima*: an experimental evaluation of the role of hooded crows *Corvus cornix*. *Wildlife Biology* 16(2), 123-134.

då de utnyttjar den kaotiska situation som uppstår när flera örnar jagar tillsammans och tvingar ådorna på flykt. I frånvaro av havsörn försvarar ådorna i vanliga fall kullarna mot trutarna som då inte är närmelsevis lika effektiva. Detta minskade sannolikt även trutpredationen detta år.

Under våren testades avledande utfodring som ett led i försöken att utvärdera åtgärder för att minska predation på nykläckta ådungar. Trafikdödade rådjur och fiskrens kördes ut till västra Sundskärsarkipelagen. Maten kördes ut mellan 11 april och 8 juni men utfodringsplatsen besöktes inte av havsörnar under den del av våren som det hade varit nödvändigt, alltså från att ådungarna hade börjat komma ut på vattnet. En stor mängd mås- och kråkfågel besökte dock utfodringsplatserna vilket i sig kan utgöra ett bekymmer då det inte ses som önskvärt att i onödan utfodra dem och locka ut dem i skärgården då de också är stora predatorer på ägg och ungar. Den avledande effekten kunde i alla fall avskrivas då ingen noterbar effekt på havsörnar kunde konstateras. Att utfodra under en längre period eller med större mängder för att på så sätt vänja fler örnar vid platsen utgör inte ett alternativ då det skulle kunna locka fler predatorer av flera arter till området och även kunna bidra till en ökad överlevnad av ungor, något som med beaktande av den stora stammen i dagsläget inte är önskvärt. Med beaktande av årets erfarenhet är det också sannolikt att örnarna ändå skulle intressera sig för ådungarna vid Lågskär eftersom det utgör en grundläggande del av deras naturliga beteende. Det är också möjligt att den varma dagstemperaturen från mitten av maj bidrar till att åtelmaterial snabbt blir dåligt och inte intresserar örnarna.

Sammanfattningsvis kan konstateras att 2021 var ett mycket framgångsrikt år tack vare en kombination av åtgärder. Den konstanta närvaron av människor redan från häckningens inledning höll örnarna på avstånd från huvudön vilket ledde till en ökning av antalet ådor som skred till häckning och en lägre predation på ruvande ådor. Kråkfågelkontrollen bidrog i sin tur till att minska boplundringen och förbättrade häckningsresultatet bland de som genomförde häckningen. Ett ökat antal häckande ådor och större andel lyckade häckningar bidrog till att ett större antal ungar kom ut på vattnet. Tack vare den inledningsvis låga örnfrekvensen lyckades också en större del av dessa överleva de första kritiska dagarna och var sedan så stora att örnarna lämnade området trots att ett stort antal ungar fanns kvar. De senaste åren har örnaktiviteten ökat genast när ungarna har börjat komma ut på vattnet och minskat först när ungarna har tagit slut, troligtvis för att de har hunnit ta dem i samma takt som de har kommit ut, men detta år lämnade örnarna området när ungarna hade blivit för stora för att vara intressanta. Resultatmässigt betydde det i slutändan 750 flygfärdiga ungar på 964 häckande ådor, vilket innebär en produktion på omkring 0,8 flygga ungar per åda. Målsättningen för området bör vara en årlig produktion på omkring en flygfärdig unge per åda för att kolonin ska kunna växa och producera ett överskott som kan kolonisera omkringliggande häckningsområden som ejdern har försvunnit från men där aktiva åtgärder på nytt har skapat bättre förutsättningar för en lyckad häckning.

Förslag till åtgärder för våren 2022:

- Oavbruten bemanning på fågelstationen från mitten av april.
- Fågelskrämmor, kompletteras med två till, sammanlagt fem stycken.
- Skydds jakt på kråka och korp samt kontinuerligt förhindrande av häckningsförsök genom rivning av bon.

- Beredskap för att vidta aktiva åtgärder för att skrämma bort havsörn från området från att de första ådungarna börjar komma ut på vattnet. De första ungarna observerades den 14 maj år 2021. Det skulle vara mycket viktigt att säkerställa att örnförekomsten hålls på en låg nivå de första veckorna från att ungarna börjar komma ut på vattnet.

Robin Juslin
Jaktförvaltare
24.1.2022

Figur 1. Antal stationära kråkor på Lågsjärn våren 2020 och 2021, samt antal skjutna kråkor 2021.

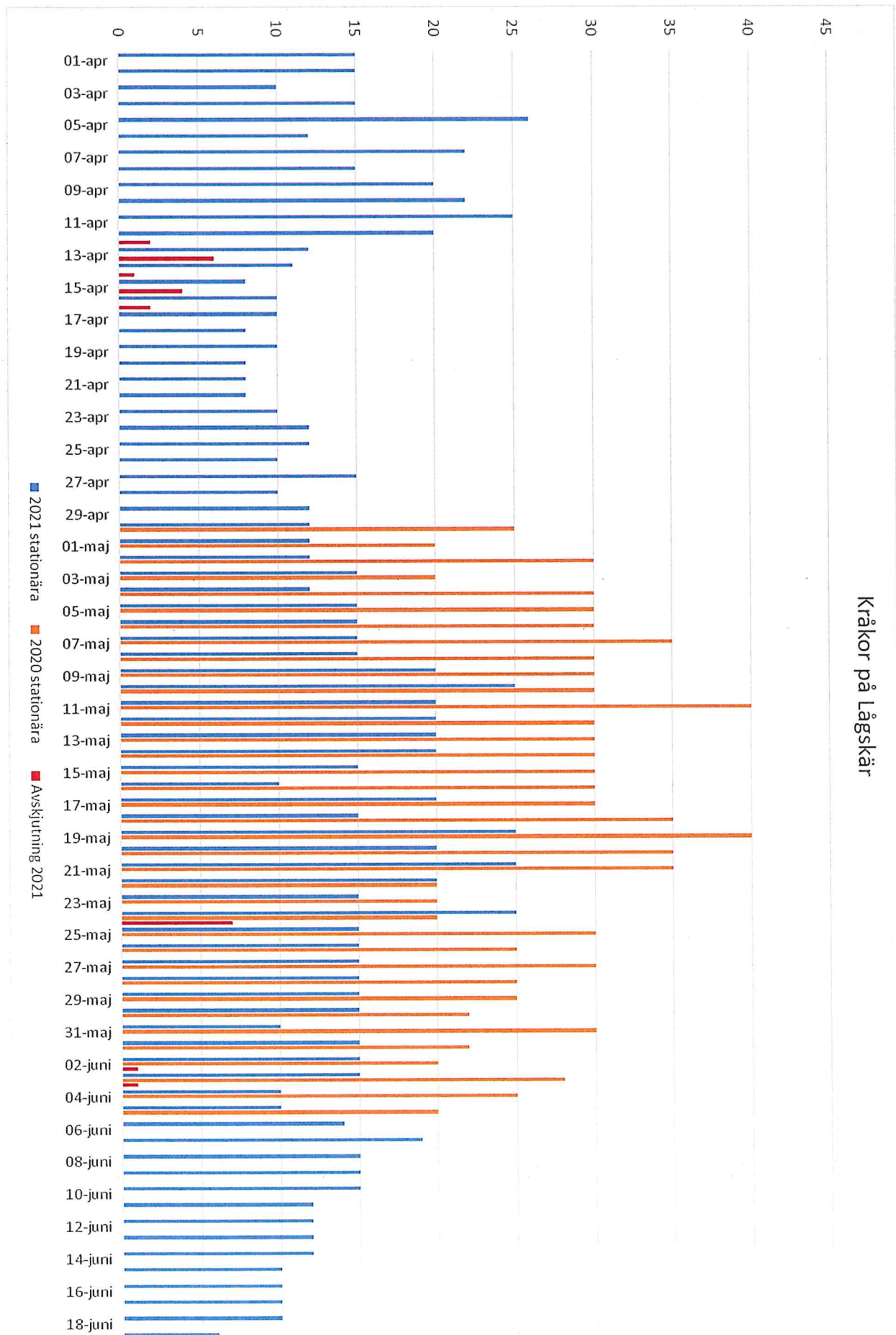
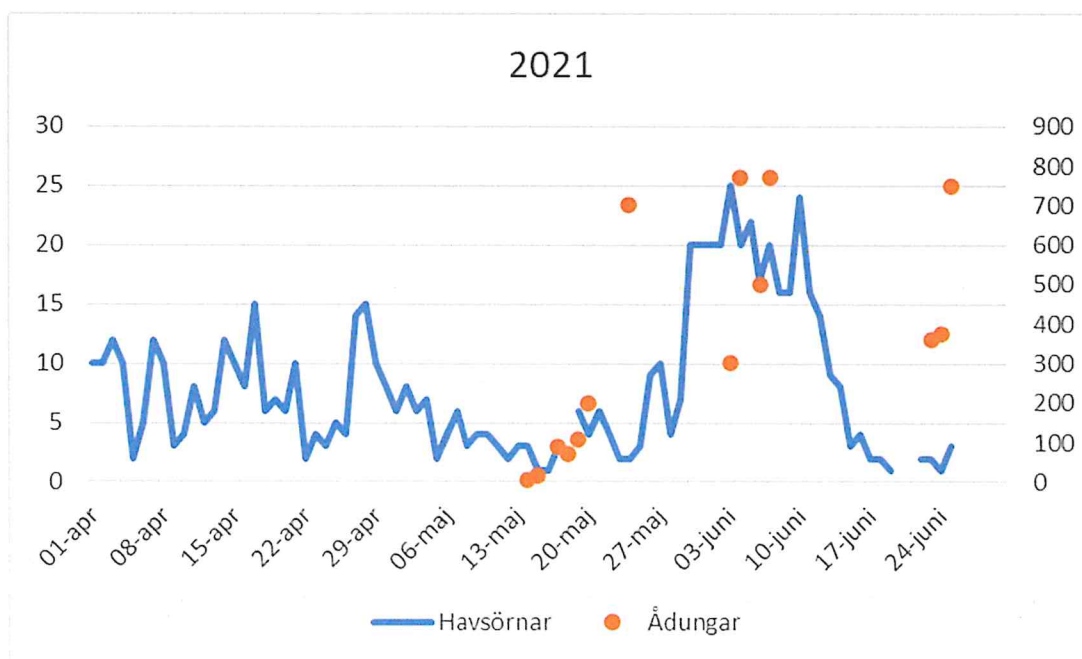

Bild 1: Önskrämma placerad på norra udden.

Figur 2: Antal ådungar på vattnet och antal havsörnar i området år 2021.

Observationer från Lågskär, häckningssäsongen 2020.

Jag var stationerad på Lågskär i åtta dygn från den morgonen den 19 till morgonen den 27 maj för att tillsammans med en professionell drönarflygare utvärdera störning med drönare som metod för att minska havsörnens predation på ådungar. Tanken var att ge örnarna färre tillfällen att attackera ådkullarna genom att störa ut dem till de yttre holmarna och genom att aktivt försöka avbryta pågående attacker och förhindra att örnarna samarbetar. Under jakten samarbetar örnarna genom att turas om att attackera och eliminerar på så sätt effektivt en hel kull på kort tid eftersom ungarna inte orkar dyka tillräckligt länge för att hålla sig undan. Under örnattackerna passar också trutar på att utnyttja situationen. I vanliga fall försvarar ådorna sina ungar mot trutarna, men eftersom ådorna tvingas lämna kullen när örnarna attackerar för att inte riskera att själva bli tagna blir trutarna väldigt effektiva. Förhoppningen var därför att både örnarnas och trutarnas effektivitet kunde begränsas om örnarna inte fick samarbeta ostört. På detta sätt var målsättningen att vi skulle kunna begränsa predationen tillräckligt mycket för att bygga upp en liten population av ungar som skulle hinna bli upp till en dryg vecka gamla under vår vistelse. Ådungar är som mest utsatta för predation de första 10-12 dagarna så dessa skulle därmed ha bättre möjlighet att hålla undan för havsörnarnas attacker efter att vi lämnat Lågskär och dessutom skulle de nya ungar som kommer ut vara lättare byten och fungera som en "buffert" för de större ungarna.

Till att börja med kunde vi konstatera att ådornas häckningsresultat 2020 redan hade försämrats kraftigt eftersom örnförekomsten hade varit ovanligt hög redan under det inledande stadiet av häckningen. På grund av reserestriktionerna föranledda av Covid-19 hade fågelstationen inte varit bemannad under april och endast sporadiskt besökts av olika naturintresserade. En naturfotograf, rapporterade den 23 april om upp till 16 örnar som jagade ådor på Lågskär. Jag åkte ut för att kontrollera läget på morgonen den 27 april, precis den tid då de flesta ådor lägger ägg, och när vi kom ut observerade vi 18 örnar. Efter att jag åkte iland på förmiddagen den 28 april var Lågskär folktomt till eftermiddagen den 30 april då den första gruppen ornitologer för säsongen kom ut och då rapporterade de 42 havsörn i området. Till följd av detta hade förstås ett okänt antal ådor blivit slagna, men sannolikt hade också ett stort antal ådor avstått från att häcka. Normala år har bemanningen effekten att örnarna inte får möjlighet att uppehålla sig ostört på huvudön, men så var alltså inte fallet i år. Ålands fågelskyddsförening räknade 280 ådor "nära land", alltså inte häckande, från fyren den 17 maj och utöver detta tillkommer ett stort antal ådor på övriga delar av området, samt de som håller sig längre ut. Den senaste beräkningen genomfördes våren 2017 då räknades 727 ådbon på huvudön och de mer erfarna Lågskärsbesökarna uppskattade att det kanske endast var hälften så många bon i år. Utöver detta har kråkförekomsten varit ovanligt hög. Under maj månad har 20-40 stationära kråkor rapporterats från Lågskär och jag observerade ett stort antal plundrade bon och äggskal. Runt ådor som fortfarande ruvade kunde man ofta se rester av plundrade ägg. Ett korp-par häckar också på ön vilket förstås bidrar till boplundringen. Under min längre vistelse på Lågskär observerade jag en del ådor som gick ut med ungar och många av dem hade färre ungar än normalt, endast en till tre stycken i stället för omkring fyra. Den första ådkullen observerades den 13 maj, men först på måndagen den 18 började det komma ut flera kullar. Första dagen vi var ute, alltså den 19 maj, uppskattade ornitologerna antalet ungar till 100 st.

Utgångsläget var alltså dåligt. Färre häckande ådor och en omfattande boplundring av kråkor ledde till ett sämre häckningsresultat och därmed färre ådkullar att försöka skydda med drönarna redan från början. Upplägget för drönarförsöket var att vi stationerade oss på varsin sida av huvudön, drönarflygaren vid fyrvaktarbostaden och jag vid det östra vindskyddet och hade varsin drönare i beredskap. När örnar sökte sig närmare huvudön försökte vi schasa ut dem till de yttre holmarna, främst Kalvskär och Inre Jungfrun. Om de började jaga försökte vi antingen följa efter dem för att

jaga i väg dem, eller hovra med drönaren ovanför gruppen med ådungar för att på så sätt vara i vägen för örnarna.

Till en början lyckades vi delvis. Det tar en liten stund före all utrustning är igång och drönaren är i luften så oftast hann de börja attackera före man var framme, även när man upptäckte örnen redan när den gav sig av från t.ex. Kalvskär. Det svåraste med detta var att en attack triggade igång alla örnar samtidigt, ofta på båda sidor av huvudön, vilket gjorde att vi inte kunde ge understöd åt varandra och man fick väldigt många örnar i luften att ta hand om själv. När många örnar samarbetade var det svårare att avbryta attacken på annat sätt än att hovra med drönaren ovanför ungarna men då satte sig bara örnarna på hållarna i närheten och attackerade igen så fort man försökte något annat. De kunde också ge sig på någon annan kull som de upptäckte i närheten. Med de goggles vi använde för att kunna flyga effektivt (som man har på huvudet och gör att man ser som att man hade suttit inne i drönaren) var det svårt att hålla koll på vad örnarna gjorde runtom. Batterikapaciteten (ca 20–25 minuter) gjorde det också svårt att hinna med när det var många örnar igång samtidigt. I många fall kunde vi dock avbryta attacken tidigare än vad som annars hade varit fallet. Ibland för att örnarna började försöka stjäla byten av varandra i stället. Det som fungerade bäst verkade vara att hålla örnarna på avstånd när de försökte mobilisera sig närmare land. Ofta satt de ute på de yttre holmarna för att sedan söka sig till någon av de närmare hållarna, antagligen för att ha bättre uppsikt. Då gick det oftast bra att schasa ut dem igen. Det kunde gå flera timmar mellan attackerna på detta sätt. Det är förstås svårt att veta om det hade varit fler attacker om vi inte hade gjort det, men vi uppfattade i alla fall att det hade betydelse. Vi arbetade långa dagar, på pass från 05.00 till 21–22.00 med endast någon kort paus för matlagning eller batteriladdning och vid flera tillfällen inträffade attacker just då, trots att det kunde ha gått flera timmar utan attacker före det. Trots det upplevde vi inte någon effekt från dag till dag på antal ådkullar, alltså att vi uppnådde något resultat i linje med målsättningen att bygga upp en liten population av ungar. De kullar som kom ut var helt enkelt för hårt utsatta ändå. Dagssumman av ungar uppskattade jag relativt konstant runt 100 ungar från dag till dag, kanske något över det vissa dagar. Örnförekomsten var ändå relativt låg, ca 12–13 havsörnar dagligen jämfört med ca 15–25 som var det vanliga under motsvarande period året före.

Från morgonen den 24 maj blev det ordentlig dimma som inte lättade före eftermiddagen den 25. Sikten var oftast bara ett par hundra meter och ibland mindre. Örnarna jagade trots det, om än inte lika organiserat. Även trutarna verkade utnyttja tillfället för att sitta på span närmare kullarna och vänta på att någon unge avvek lite från gruppen. När dimman till sist lättade hittade vi inte enda unge längre, inte ens i området närmast fyren som annars fick vara ganska ifred. Det kan förstås ha varit ungar kvar ändå som vi inte såg, men skillnaden mot hur det såg ut före dimman var påtaglig.

Det kom fortfarande ut nya kullar men mot slutet av perioden upplevde vi mer och mer att örnarna vände sig med drönarna. Man kunde flyga så nära att drönarens krocksensorer sade ifrån och örnen tog ändå bara ett hopp åt sidan. Det gjorde att den tidigare hyfsat framgångsrika taktiken att schasa ut örnarna till de yttre holmarna försvårades. Generellt är habituering ett stort problem när det gäller olika skrämsemetoder och det är svårt att hitta metoder som har en ihållande effekt.

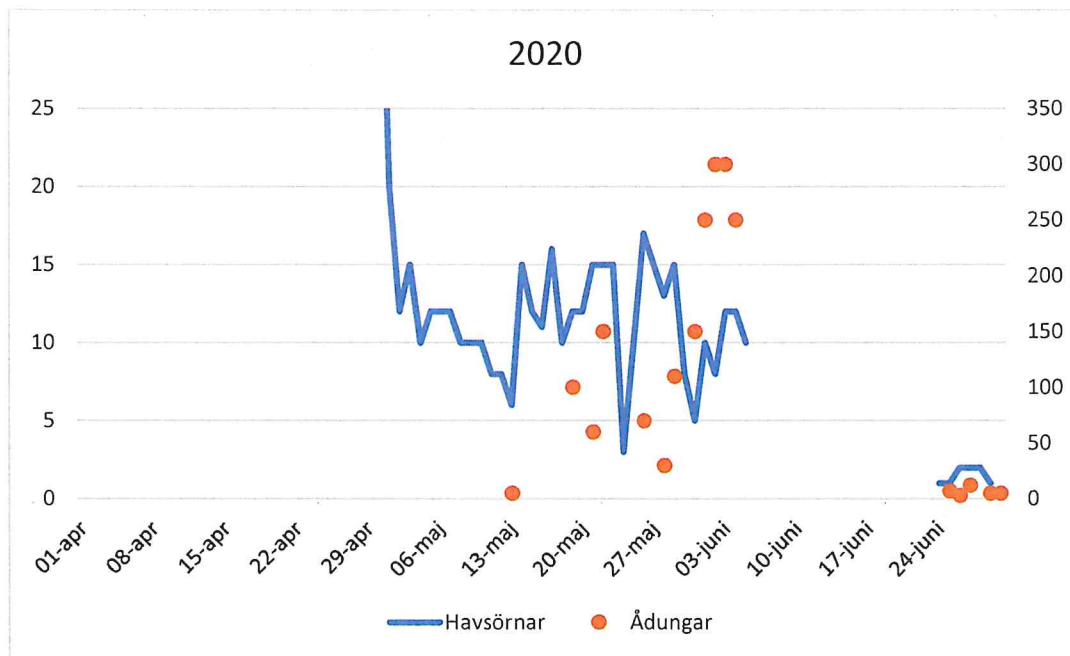
Vi dokumenterade också hur det typiskt sett såg ut för en ny grupp med ådungar. Här följer ett exempel från eftermiddagen den 26 maj: *9 ådor med ca 25 nykläckta ungar simmar omkring vid inloppet till fladan. Kl 13 börjar de ge sig iväg ut ur fladan längs stranden i riktning mot Hästgrund. Ungefär kl 15 börjar de simma ut mot Sundblomsgrund och hamnar därför ut på öppet vatten. När de är mitt mellan Hästgrund och Sundblomsgrund börjar örnarna attackera. Åtta havsörnar och några trutar reducerade kullen effektivt så det endast återstod fyra ungar när attacken var över.*

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att drönare inte kommer att fungera för att uppnå någon betydande effekt på ungridproduktionen. Örnarna vänjer sig och alla år kommer det att uppstå väderförhållanden som gör att man inte kan flyga. Nu var inte heller örn förekomsten särskilt hög. Antagligen hade fler örnar samlats omkring Lågskär om tillgången på ungrid hade varit bättre och då hade vi inte haft någon möjlighet att hinna med, trots två drönare i beredskap.

Förslag inför nästa år:

- Säkerställa att fågelstationen är bemannad kontinuerligt från mitten av april så inte örnarna får samma möjlighet att uppehålla sig ostört på huvudön som i år.
- Det kunde vara möjligt att komplettera skyddet som människors närvaro ger de ruvande ådorna med att placera ut fågelkrämmor på de mer avlägsna delarna av huvudön. Norra udden hade varit särskilt utsatt för örnarna denna vår och där kunde några skrämmor komplettera människans närvaro. I skrätärnekolonier i Sverige har det fungerat relativt väl, men det gäller så klart mindre områden. Detta har också endast betydelse under ruvningstiden.
- Begränsa kråkfåglarna. Antalet kråkor måste reduceras och korp-paret borde också tas bort. Ingenting av arterna är hotade och värdet att maximera ungridproduktionen i en av Finlands viktigaste ejderkolonier överstiger värdet av att freda enskilda individer av dessa arter. Kråkfåglarna kunde skyddsjagas utan att störa det övriga fågellivet nämnvärt genom att utnyttja fällor.
- Nya alternativ för att skydda ungridarna måste tas fram.

Målsättningen skulle vara att maximera antalet häckande ådor och minimera förlusterna till boplundrare. Sen är frågan om detta endast leder till att fler havsörn stationerar sig omkring Lågskär så ungridarna går åt ändå, men oberoende av vilka metoder som vidtas för att begränsa predationen på ungridarna är det högprioriterat att se till att det kläcks så många ungrid som möjligt till att börja med. Metoder för att begränsa havsörnens predation på ungridarna måste tas fram så fort som möjligt eftersom ungridproduktionen på Lågskär måste förbättras inom några år om inte Ålands och kanske Finlands viktigaste häckningsområde för ejder ska förloras. Föregående års ungridräkning som genomfördes den 7 juli 2019 visade att den totala ungridproduktionen för häckningssäsongen summerades till 20 ungrid. En överlevnad på 0,8 % baserat på 727 ådors genomsnittliga antal kläckta ungrid. Normal överlevnad uppgår till ca 10 % vilket hade inneburit 265 flygfärdiga ungrid. Det är vanligt att ejdern har enskilda år med väldigt låg ungridöverlevnad men detta ska kompenseras med år med bättre överlevnad. I de västnyländska studieområdena har det talats om en obefintlig ungridproduktion de sju senaste åren och även om ådorna normalt sett är långlivade är det förstås en ohållbar situation.

Figur 1. Antal ådungar på vattnet och antal havsörnar i området år 2020. Havsörnskurvan startar på 42 men är klippt för att informationen i diagrammet ska bli mer överskådlig. Det höga antalet berodde på att fågelstationen var obemannad tidigare under våren. Detta visar hur sårbar kolonin är för trycket från havsörnarna, om fågelstationen skulle lämnas obemannad.

Robin Juslin

Jaktförvaltare